

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Диана Петрова Ковачева,
доцент по международно право и международни отношения в Института за държавата
и правото, БАН
член на научно жури, за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по
професионално направление 3.6. Право (Международно частно право)

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

С настоящото представям становището си за дисертационния труд на Цветелина Димитрова Димитрова „Способи за уреждане на инвестиционни спорове“.

ОБЩИ ДАННИ ЗА НАУЧНИЯ ТРУД

Цветелина Димитрова Димитрова е докторант в катедра „Международно право и международни отношения” на Софийския университет „Св. Климент Охридски”.

Във връзка с участието в процедурата е представен дисертационен труд „Способи за уреждане на инвестиционни спорове“ в обем от 319 страници. Трудът включва увод, три глави, заключение и ползвани източници (29 страници). Дисертацията съдържа 942 бележки под линия.

В структурно отношение основните правни въпроси, разглеждани в дисертацията, са разпределени балансирано в отделните ѝ глави. Дисертацията има ясна структура и обособени части.

Достойнство на труда са ясно дефинираните тези, аргументация и конкретни изводи и препоръки по всеки от основните въпроси, разгледани от автора. Този подход на представяне на проблематиката осигурява яснота на авторовата позиция, открояване на важните за автора моменти и четивност на дисертацията.

Представени са автореферат и публикациите, с които докторантът участва в процедурата.

Освен дисертационния труд „Способи за уреждане на инвестиционни спорове“ Цветелина Димитрова участва в процедурата с три публикации на български език.

АНАЛИЗ НА ПРЕДСТАВЕНИЯ НАУЧЕН ТРУД

Дисертацията е посветена на интересен и актуален проблем, който не е разглеждан в цялост в българската доктрина. Въпросът за способите за уреждане на инвестиционни спорове има не само теоретично, но и практическо значение във връзка с нарастването на броя на инвестиционните спорове през последното десетилетие. Актуалността на научното изследване се обуславя и от увеличаването на критиките към способите за уреждане на инвестиционни спорове, а също и от тяхната значимост в отношенията между държавите-членки на ЕС.

Според автора аргументите за критиките спрямо способите за уреждане на инвестиционни спорове са до голяма степен основателни и са свързани с твърдения за ограничена регулаторна свобода на държавите; съмнения в безпристрастността на арбитражите; липса на механизъм за проверка на правилността на постановените решения и др. Тезата на автора е, че тези критики дават основание за реформа в областта на системата за уреждане на инвестиционни спорове, която е необходима и предвид изключителната компетентност на ЕС в областта на преките чуждестранни инвестиции, както и прогласената несъвместимост на клаузите за УСИД, съдържащи се в ДИД, сключени между държави членки, с правото на ЕС.

Положителна страна на дисертацията е, че авторът посочва и конкретни възможности за реформа в изследваната област, които предполагат реформа в арбитражното производство чрез комбинация от няколко мерки: (i) промяна в текстовете на ДИД, за да се дефинират прецизно и точно основните понятия на инвестиционното отношение и се добавят клаузи за дерогация, за да се избегне рискът от различно тълкуване и правоприлагане както и (ii) промяна в арбитражните правила, които да допускат участие на трети страни в производството и по-високи стандарти за безпристрастност на назначаваните арбитражи.

При написването на дисертацията Цветелина Димитрова е положила сериозни усилия да събере и представи голяма по обем научна информация, да я анализира и да я представи обосновано и задълбочено. Подробната библиографска справка с трудове на български и английски език потвърждава този извод. Личи познаване на българските автори, които са работили по близки на изследваната тема въпроси, както и познаване на международната доктрина в тази област.

При създаване на научния труд Цветелина Димитрова е открила ясно задачите и методологията на своето научно изследване. Сред основните задачи са посочени анализ на производството по решаване на инвестиционни спорове, систематизиране на основните аргументи на критиката към инвестиционния арбитраж и отговор на тази

критика с правни аргументи и сравнение на двата възможни подхода за преодоляване на проблемите в действащата система за уреждане на инвестиционни спорове.

Сред достойнствата на дисертацията е и анализът на решения от практиката на Съда на ЕС и на арбитражни съдилища, които допринасят за изясняване на проблема и подчертават практическите достойнства на работата.

Положително следва да бъде оценен фактът, че след всяка глава е направено обобщение на основните изводи.

В първата глава авторът на дисертацията си поставя за цел да изследва понятието за инвестиционен спор с неговите страни, предмет и основание на иска. Изяснена е ролята на спогодбите за закрила и насърчаване на инвестициите. Изяснени са понятията за инвеститор и инвестиция и са разгледани гаранциите на закрила, чието нарушаване е именно основанието за възникване на инвестиционния спор. Този подход е удачен, тъй като тези понятия дават представа за същността на инвестиционния спор, за разликата между инвестиционните спорове и търговските спорове, за особеностите на страните и предмета на исковете. Именно различното тълкуване на тези основни понятия в инвестиционния процес е и една от причините за острата критика към действащата система за уреждане на инвестиционни спорове. В първа глава са посочени дефиниции на тези понятия, извлечени от практиката, които биха могли да послужат при реформиране на текстовете на ДИД.

Изяснени са източниците на уредбата на правото на инвестиционен иск и гаранциите на закрила, доколкото именно тяхното нарушение става повод за инвестиционния спор

Възприетият от автора подход е удачен за теми, които нямат цялостна разработка в националната доктрина, за да бъде открити отправните точки за поставяне на обсъждане на разглеждания проблем, както и за да бъде очертана рамката на анализирания въпроси.

В тази глава удачно е избрано да бъдат изяснени същността и съдържанието на ключови за дисертационния труд понятия, каквито са „инвестиционна спогодба“, „инвестиция“, „инвеститор“.

Изследването на тези понятия и изясняването на тяхната правна същност имат важно значение за очертаване на кръга на изследваните проблеми, но също и за тяхното задълбочено изясняване в следващите глави. В този смисъл първата глава е удачно използвана за поставяне на основата на анализа и уеднаквяване на терминологията, без обаче да се превръща в технически преглед и без да губи своя

аналитичен характер.

Може да се направи извод, че Глава първа се явява солидна основа за разгръщане на специфичните проблеми, които са обект на разглеждане в останалите глави на монографията.

Втората глава на дисертацията анализира способите за уреждане на инвестиционни спорове от гледна точка на международното частно право. Един от важните изводи на автора е, че ефективността на цялата система на правото на чуждестранните инвестиции зависи от наличието на способности за уреждане на инвестиционни спорове. Разгледани са различни способности за решаване на спорове в исторически план.

Изяснен е механизмът на разглеждане и решаване на инвестиционен спор по всеки от способите и са обобщени предимствата и недостатъците на всеки от тях. Разгледан е въпросът за международната компетентност по инвестиционни спорове от гледна точка на международното частно право, разбирана като властта на един правораздавателен орган да издаде определен акт по международно инвестиционно дело.

Авторът обръща внимание на обстоятелството, че арбитражното споразумение не погасява правото на иск пред държавен съд, но е пречка за неговото упражняване. То е отрицателна процесуална предпоставка за допустимостта на иска пред държавния съд, която е относителна: ако страната се позове на арбитражното споразумение, държавният съд е длъжен да прекрати делото при наличие на валидно арбитражно споразумение.

Основните изводи се базират както на теоретични постановки, така и на практиката на арбитражни съдилища и разгледани конкретни дела. На тази основа са направени и анализът и заключенията относно клаузата за неотменим избор.

Разгледани са клаузите за УСИД, които учредяват международна компетентност за разрешаване на инвестиционни спорове. В детайли са разгледани арбитражните правила за уреждане на инвестиционни спорове по реда на Конвенцията ICSID и е направено сравнение с Правилника на УНСИТРАЛ.

Във втора глава са разгледани и помирението и медиацията като възможни алтернативи на арбитражния процес. Те са разгледани като гъвкави способности за уреждане на спорове, който може да бъде приспособен към конкретните нужди на страните и да им позволи да запазят и развиват и занапред отношенията си, но в голяма степен зависят от волята и желанието на страните да уредят отношенията си и в

този смисъл: те не гарантират в крайна сметка уреждането на спора.

Приносен момент е изричното открояване и систематизиране на предимствата на арбитража пред останалите способности за уреждане на инвестиционни спорове.

Глава трета е посветена на изясняване на проблемите, които се проявяват при решаването на инвестиционни спорове от арбитражен орган и в частност: въпросът за легитимността на арбитражния процес; липсата на прозрачност в арбитражните производства, постановяването на противоречиви решения по идентични казуси, паралелните производства, липсата на възможност за обжалване и преразглеждане на арбитражното решение и др.

Особено внимание е обърнато на проблемите в инвестиционния арбитраж с оглед на правото на ЕС. Авторът обобщава основните недостатъци на арбитража, а именно: липса на легитимност на арбитражния процес; липсата на последователност в арбитражната практика, липсата на прозрачност в арбитражния процес, високият размер на разноските, неприлагане на правилото, че загубилата страна понася разноските и несъвместимост с правото на ЕС.

Целта на трета глава е да анализира критиките към арбитражното производство по инвестиционни дела и предлага възможни решения на констатираните проблеми. Авторът анализира подробно всеки от откритите недостатъци, като използва конкретни дела, разгледани от арбитражни съдилища.

Предимство на дисертационни труд е разглеждането на възможни подходи за преодоляване на изброените проблеми в арбитражното производство като са дадени конкретни решения и предложения за промяна в клаузите на ДИД и в арбитражните правила.

Разгледани са и най-новите тенденции в развитието на проблематиката за решаване на инвестиционни спорове – изработването на Конвенция за създаване на многостранен съд за уреждане на инвестиционни спорове, инициатива, с която е през 2018 г. е натоварена Европейската комисия.

В заключението са систематизирани изводите от всяка от трите глави, от които се състои дисертационният труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на изложеното и предоставените документи приемам, че дисертационният труд на Цветелина Димитрова Димитрова „Способи за уреждане на

инвестиционни спорове“ отговаря в пълна степен на изискванията на закона за придобиване за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по професионално направление 3.6. Право (Международно частно право).

Трудът се отличава с оригиналност и аналитичен подход при представяне на проблемите. Личи задълбочено познаване както на международната, така и на българската доктрина. Може да се направи изводът, че монографията съдържа ясно изразени теоретични приноси и авторови твърдения, които имат научна и правна стойност както за теорията, така и за практиката.

Този извод ми дава основание да изразя подкрепа за присъждането на образователна и научна степен „доктор” по професионално направление 3.6. Право (Международно частно право) на Цветелина Димитрова.

София, 8 април 2019 г.

.....

доц. д-р Диана Ковачева